

Svet o Titu 1980.

»Velebno gorostasno stablo je palo. Ali korijeni nesvrstanosti ovog stabla ne mogu i neće umrijeti.«

Ovim jednostavnim i ljudski toplim riječima zambijski predsjednik Kenet Kaunda oprostio se od druga Tita, čovjeka kojeg je smatrao svojim prijateljem i najvećim državnikom naše epohe.

Neizmjereno je mnogo sličnih zapisa upisano u knjige žalosti u gotovo svim zemljama svijeta, u službenim izjavama državnika, političara, javnih i društvenih radnika, u rezolucijama nacionalnih parlamenata i međunarodnih organizacija, u člancima i uvodnicima svjetskih listova, u radio-televizijskim emisijama, od milijuna običnih građana svijeta.

Bilo je to duboko priznanje i odavanje pošte drugu Titu i njegovom djelu.

Bio je to izraz iskrenog saučešća i prijateljskih osjećanja koje nam je svijet iskazao u trenutku naše najveće boli.

Bio je to četvrti maj, ove osamdesete godine, kada je prestalo da kuca toplo, ljudski veliko i nama najdraže srce voljenog druga Tita.

Bio je to dan kada je, iz legende za života, Titovo ime ušlo u legendu historije.

Iza nas ostalo je osjećanje nenadoknativog gubitka, ali i gordost što smo živjeli s Titom, što smo s njime na čelu stasali do snage po kojoj se Jugoslavija prepoznaje u svijetu.

Sa Jugoslavijom i svijet je tugovao za Titom. Na dan oproštaja sa Titom, u Beogradu se našao najveći skup šefova država i vlada kojeg je zapisala kronika ljudske historije, da bi se poklonili sjeni jednog velikana. Svi oni otišli su duboko impresionirani tihom i ne-

nametljivo, ali snažnom i upečatljivo manifestacijom neraskidive veze između Tita i naroda, između Titovog djela i odlučnosti naroda da nastavi Titovim putem.

Stigle su nam tisuće i tisuće telegrama suosjećanja, podrške, priznanja, zastave su spuštene na pola koplja i proglašeni su dani žalosti u mnogim zemljama na svim kontinentima.

U sjedištu Svjetske organizacije, predstavnici 152 nacije održali su posebni komemorativni sastanak da bi »odali dostojanstvenu poštu preminulom heroju, borcu za slobodu, velikom lideru naroda, svjetskom državniku i legendi«. Učinili su to i predstavnici nesvrstanih zemalja okupljeni na izvanrednom, plenarnom komemorativnom skupu u New Yorku sa kojeg su, između ostaloga, odjeknule misli: »Bio je prvi u ratu, prvi u miru i prvi u srcima sugrađana svojih. Izuzetak je jedino to što je Titova zemlja bio cijeli svijet.«

Nema primera u modernoj historiji da svijet bude tako jedno-dušan u odavanju priznanja i počasti djelu i ličnosti jednog čovjeka. Bio je to, rekli bismo, svojevrsan spontani referendum kojim je potvrđen ne samo ogroman Titov ugled u svijetu nego i ispravnost i životnost principa na kojima je zasnovana Titova vanjska politika.

Kao u danima Titove teške bolesti, u danima zebnje, tako u danima duboke jugoslovenske tuge svijet je još jednom potvrđivao da je Tito svojom moralnom i političkom snagom i veličinom svoga djela obilježio našu epohu, da je ponikao iz naroda koji su ujedinili svoje težnje i svoju snagu da bi iz ropstva prešli u slobodu, da bi izgradili zajednicu ravnopravnih naroda i narodnosti videći u tome garanciju svog opstanka i putokaz svoje budućnosti.

Prateći reagiranja Jugoslavena na bolest, a potom i smrt predsjednika Tita, što se istovremeno poklopilo i sa razdobljem pogoršanja međunarodne situacije, svijet je još jednom imao priliku da se uvjeri u unutrašnje jedinstvo i stabilnost Jugoslavije, u čvrstinu njenog federativnog uređenja, u snagu političkog sistema socijalističkog samoupravljanja, u funkcioniranje kolektivnog rada i odgovornosti, u njenu neodstupnu nesvrstanu orijentaciju na međunarodnom planu.

Tito je decenijama vizijom velikog mislioca, humaniste, revolucionara i državnika usmjeravao tokove jugoslovenskog društva i oblikovao nove odnose u svijetu. Na svom životnom putu ispisao je najdivniju knjigu borbe, požrtvovanosti, pregalaštva i stvaranja. Ta knjiga, jedinstvena u povjesti, sigurno će za historičare, sociologe, umjetnike, biti neiscrpni izvor spoznaje o jednom čovjeku i njegovom djelu, o dobu u kojem je živio i koje je zapravo Titovo doba.

Već danas možemo kazati da je Tito jedinstvena ličnost u sadašnjoj povijesti, neponovljiva ličnost. Imao sam tu sreću da budem svjedok djelovanja druga Tita, posebno na svjetskoj sceni. On je imao sposobnost da opisuje stvari i izriče ocjene jednostavnim i svima razumljivim jezikom, i da se u tome nalazi duboka misao, analiza, da to istodobno bude i jasan zaključak i perspektiva kamo se zapravo ide i do kojih ciljeva treba stići.

Tu kvalitetu druga Tita bilo je lako uočiti. Iz sveg onoga što je rečeno i napisano o našem Predsjedniku, lasno proizlazi neizmjereno divljenje upravo toj njegovoj sposobnosti.

Titove ocjene prelomnih trenutaka našeg ili svjetskog razvoja i poruke koje su iz toga proizlazile, uvijek su u sebi nosile duboki smisao. One nisu bile politička pragmatika određenog trenutka, nego osmišljavanje zakonitosti razvoja, shvaćanje uslova borbe i realnosti postavljenih ciljeva. One su jasno i za svakoga razumljivo govorile odakle dolazimo i kamo idemo. U tome se iskazivala Titova moć predviđanja i djelovanja, u tome su se ispoljavala njegova stremljenja u borbi za mir, oslobođenje i napredak.

Jedno od najznačajnijih mjesta u Titovom revolucionarnom djelu pripada teoriji i praksi rješavanja nacionalnog pitanja, nacionalnih sloboda i ravnopravnosti. Tito je nacionalno pitanje shvatio kao suštinsko strateško pitanje socijalističke revolucije. Isticao je da između interesa radničke klase i interesa nacije ne može biti protivurječnosti, jer je radnička klasa životno zainteresirana za punu nacionalnu slobodu svog i svih drugih naroda. Tito je na zastavi naše revolucije ispisao veliku ideju bratstva i jedinstva koja je postala temelj zajedničkog života naroda i narodnosti Jugoslavije i putokaz njihove budućnosti.

Iz Titovog shvaćanja društvenog razvoja Jugoslavije, pa i rješavanja nacionalnog pitanja, logički su proistekle Titove ideje o principima i karakteru međunarodnih odnosa.

Principi nezavisnosti, samostalnosti, suverenosti i ravnopravnosti, slobodno odlučivanje o vlastitom putu razvoja svoje zemlje, pravo svakog naroda da sam odlučuje o svojoj sudbini — dakle sve ono što je tako duboko utkano u Titovo djelo i jugoslovensko biće kao izraz tog djela — čine Titove ideje vodilje u njegovoj izuzetno značajnoj i bogatoj međunarodnoj aktivnosti i doprinosu kojim je obilježio cijelu jednu epohu.

Kao što se u vlastitoj zemlji borio za novi, humani, demokratski sadržaj odnosa među narodima i narodnostima i time otvorio perspektivu prave demokracije u socijalizmu, tako je na međunaro-

dnom planu bio najdosledniji pregalac za izgradnju novih političkih i ekonomskih odnosa u svijetu.

Tito je nepokolebljivo vjerovao u moralno-političku snagu oslobođenih naroda sa istom onom strašću revolucionara, koju je nosio u sebi kad je u oslobodilačkom ratu predvodio narode i narodnosti vlastite zemlje. Prvi smisao tog vjerovanja bio je u tome da se novooslobođene, nerazvijene zemlje konačno pretvore iz objekta u subjekt historije, da svojom borbom na svjetskoj razini osiguraju mir kao nužnu pretpostavku vlastite slobode i napretka.

Iz takvog poimanja historijskih zbivanja i dubokog povjerenja u tek probuđeni dio čovječanstva poniklo je Titovo opredjeljenje za novu, progresivnu politiku, koja je izražavala nemirenje sa blokovskim viđenjem svijeta i dominacijom velikih privilegiranih sila.

Titovo opredjeljenje za nesvrstanost nije samo suprotstavljanje blokovskoj koncepciji svijeta, nego i pozitivna politička platforma prevladavanja blokovske podijeljenosti u interesu čovječanstva kao cjeline. Za Tita to nije bila samo jedna pravedna vizija nego realno mogućan historijski nužan pravac kretanja svijeta. Za Tita nesvrstanost nije bila samo »savjest čovječanstva nego i njegova budućnost«, kao što je rekao prošle godine po povratku sa Šeste konferencije nesvrstanih zemalja.

U Titovoj političkoj viziji, koja je tokom protekle dvije decenije dobila snagu autentičnog, nezavisnog svjetskog subjekta, mnogi narodi širom naše planete nalazili su inspiraciju svoje borbe za bolje sutra, za novi svijet. Tito je svojim idejama, svojim djelom, izražavao misli stotine milijuna ljudi sa svih kontinenata. Zato je bio toliko cijenjen i uvažavan. Zato je bio svojina svijeta i magistralna ličnost njegove suvremene historije.

Mi smo ponosni što je Tito bio »čovjek cijelog čovječanstva«, »kolos našeg stoljeća«, »granitni borac«, »otac nesvrstanosti«, »šampion mira«, »čelični partizan«, »znamenje i gigant epohe«, »zaštitnik malih«, »čovjek koji pripada svima«. To su samo izvjesni od naslova kojima je svjetska štampa zabilježila tužan dan odlaska Tita i svoj oproštaj sa njime.

Ovako izraženo divljenje prema djelu predsjednika Tita samo je djelić onog neviđenog publiciteta u svjetskoj javnosti, koja je danima bila zaokupljena nestankom čovjeka koji je obilježio suvremenom epohu, čovjeka koji je tako mnogo ostavio Jugoslaviji i svijetu. I kao državnik, i kao mislilac, i kao čovjek akcije. I, prije svega, kao humanist koji je svojom smjelošću, hrabrošću i vizionarstvom,

otvarao perspektive jednog novog svijeta. I, najzad, kao politički realista koji je, živeći i radeći danas, u stvari stvarao za bolje sutra.

Jugoslavija je ponosna što je svijetu dala Tita. Što je zajedno s njim i uz njega postala jedna od najstabilnijih država u svijetu. Što je zemlja sa najviše prijatelja. Što je Titovo ime postalo sinonim po kome se prepoznaje jugoslovenski identitet i svi oni međaši koji čine prelomne historijske trenutke u povijesti Jugoslavije.

Bez obzira da li je riječ o narodnooslobodilačkom ratu, o Drugom zasjedanju AVNOJ-a, o historijskom »NE!« stranjoj hegemoniji, o samoupravljanju ili nesvrstanosti, o nizu drugih, crvenom bojom zapisanih datuma koji čine cjelovitu epopeju mukotrpne borbe, nadljudskih stradanja, velikih pobjeda i impresivnih ostvarenja zgusnute historije naroda zemlje koja je vjekovima živjela rastrgana na ovom užarenom prostoru.

Bio je to životni put jednog čovjeka koji — kao što je to zapisao Miroslav Krleža — »s pravom može da kaže: izvršio sam svoju ljudsku i građansku dužnost...« Čovjeka koji je »na planetarnoj pozornici razvio djelatnost historijskih razmjera, koji je kao organizator međunarodnog pokreta nesvrstanosti svojom nesalomljivom voljom izvojštio priznanje cijelog svijeta«.

Takvo viđenje Titove ličnosti manifestiralo se širom svijeta. Nikad historija nije zabilježila ništa slično. Time, ona je već sada, na jedinstven i neponovljiv način, izrekla svoj sud o jednom velikanu i njegovom veličanstvenom djelu.

Djelici toga predstavljeni su u ovoj knjizi, kao ilustracija vremena u kojem smo živjeli i radili s Titom. To nas čini ponosnima, ali još i više — to nam ostavlja obavezu i odgovornost da sačuvamo i nastavimo Titovo djelo, kako na vlastitom tlu tako na međunarodnoj sceni. Ono što smo mi oduvijek znali, sada je cijeli svijet podjelio sa nama — duboko uvjerenje u trajnost Titovog djela, u nezavisnu, snažnu i jedinstvenu Socijalističku Federativnu Republiku Jugoslaviju.

Josip Vrhovec